

ویلای نمازی در تهران، اثر معمار ایتالیایی جو پونتی

Gio Ponti's Namazi Villa in Tehran

Faryar Javaherian

Translated from English to Persian by Hani Abtahi Baker

فریار جواهیریان

ترجمه انگلیسی به فارسی از هانی ابطحی

Gio Ponti & Namazi, Niavarhan

Giovanni Ponti, born in 1891, who studied architecture at the Polytechnic University of Milan, was a true renaissance designer in almost all scales, from cutlery to high-rise buildings and even urban design. He began his professional career at the end of WWI in 1928. He published domus with Gianni Mazzocchi; and founded "Studio Ponti" in 1952 in partnership with Fornaroli and Roselli.

In 1960 Shafi Namazi commissioned Gio Ponti to build a unique villa for him in Niavarhan, Tehran; at the time, Ponti already had a successful résumé including Pirelli Tower in Milan, famous villas in France, Italy and Venezuela, and projects in Singapore and Hong Kong. The Namazi Villa which became registered as national heritage in 2007 is the only work Gio Ponti realized in the Middle East besides the Headquarters of the Development Board of Iraq in Baghdad in 1958. The Villa has a 70m exterior brick wall along Amar Street. This approximately 2m-high wall makes the second floor partially and the roof completely visible from the street. This free-standing lightweight roof is the most exceptional feature of the Villa; it seems to be floating above the house with no visible connection to the house. Nader Tehrani - a critic of Ponti's works - says Ponti has used this type of roofing in all three of his famous villas.

Ponti says "joy of life" was his concept in designing this house and its garden; and the site plan shows the perfect integration between the two. From each interior space, a beautiful corner of the garden is framed. He made use of all local environmental advantages of Niavarhan district, such as the North-South air current, the strong quality of light and the necessity of shade.

Ponti was highly influenced by Islamic geometry and Persian architecture; the use of stained glass in this building is a sign of this muse. In Namazi Villa alike his other villas, he followed an arrangement principle which separates day and night functions, serving spaces from served spaces, and guests' quarters from the owners'; claiming that he considers each quarter of a house as a city neighborhood. All details and elements in this house are perfectly designed by Ponti in a way that even after the passage of almost 50 years, its glorious past is visible in both its upstanding structure and details such as the staircase, fireplaces, furniture, curtain fabrics, door hardware, and even the statues in the garden and swimming pool.

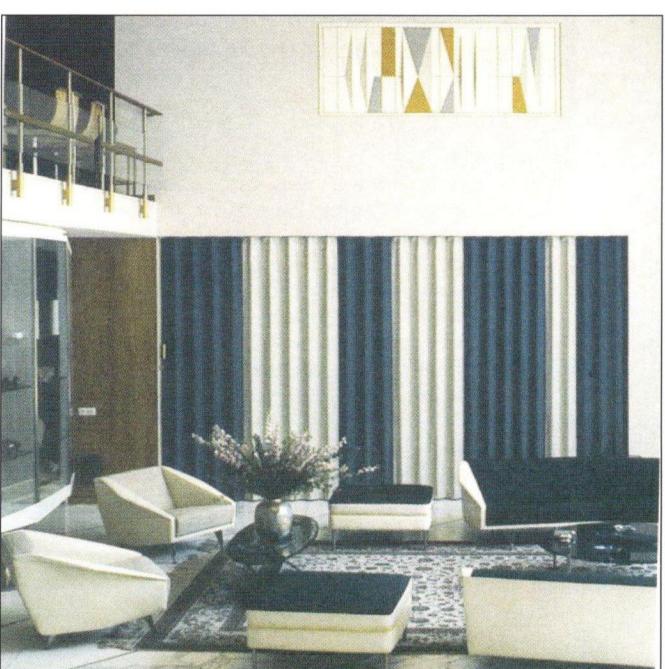
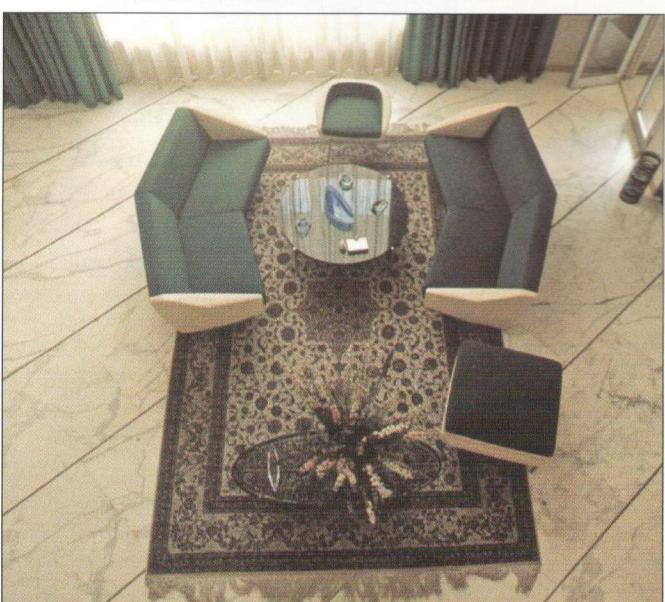
- Faryar Javaherian: Born in 1952, she holds an M. Arch from Harvard University. A jury member of Aga Khan Competition in 2010, she works as an architecture and landscape specialist.

نه سال پیش دختر جو پونتی، لیزا پونتی Lisa Ponti با مجله طاووس که من مدیر بخش معماری آن بودم تماس گرفت تا اطلاعاتی درباره ویلای نمازی در تهران طراحی کرده، برای ارائه در نمایشگاهی از کارهای جو پونتی که پیش رو بود و در میلان برگزار می شد، جمع آوری کند. پس از تحقیقات قریون، توانستم خانه را در یکی از زیباترین خیابان های نیاوران، خیابان عمار سایه، بر حسب این اتفاق، به جو پونتی و مطالعه کارهایش علاقمند شدم.

جووانی پونتی Giovanni Ponti یکی از معماران مشهور معاصر بود و جالب است که پس از مرگ، شهرت اش به ویژه در حوزه های دیگر طراحی، مانند طراحی میلان و طراحی بر روی پارچه و شبشه، بیشتر شد. او در سال ۱۸۹۱ در میلان به دنیا آمد و معماری را در دانشگاه پلی تکنیک شهرزادگاهش فراگرفت. او فعالیت حرفه ای خود را در پایان جنگ جهانی اول آغاز کرد و در سال ۱۹۲۸ مجله طراحی داموس domus یکی از معترضین مجلات طراحی دنیا را با همکاری جانی مازوچی Gianni Mazzocchi منتشر کرد که همچنان منتشر می شود. او چند سالی داموس را ترک کرد و به انتشار مجله ستیله Stile پرداخت، ولی سپس به مجله داموس بازگشت و تا پایان زندگی در نقش مدیر مسئول آن باقی ماند. جو پونتی به معنای واقعی کلمه، یک هنرمند رنسانسی بود: او تقریباً در تمام حوزه ها از طراحی در مقیاس خود مانند قاشق و چنگال گرفته تا مبلمان، یلندر تیبه سازی و طراحی شهری در مقیاس محله ای، خالق آثار هنری بود. در سال ۱۹۵۲ با همکاری فورنارولی Fornaroli و روزلی Roselli «استودیو پونتی»

برج پیرلی
Pirelli Tower

ویلای نمازی، تهران
Namazi Villa, Tehran

رم کولهاس Rem Koolhaas مقطع آزاد را معرفی کردند و از آن زمان عناصر اولیه معماری همچون کف‌ها، دیوارها و سقف‌ها همگی به نظر بی‌ارتباط می‌آیند. ولی جالب این جاست که جو پونتی نیز سعی داشت این کار را در سال ۱۹۶۰ انجام دهد اتفاق جالب دیگر این که غروی که با خودرو از مقابل ویلا می‌گذشت، در حیاط گشوده بود و مرد محترمی با لباس سراپا سفید در پیاده روی استاده بود؛ توقف کردم و به سمت او رفتم، پس از معارفه روشن شد او آقای ابریشمچی^۴ مالک جدید است؛ تا دو سال بعد او اجازه داد چندین بار خانه را بازدید کنم. درک ساختار داخلی خانه در نگاه اول مشکل است؛ ولی پس از چند بازدید بالآخره آن را دریافتمن؛ جو پونتی از یک اصل چیدمان تعیت کرده است که عملکردهای شبانه را از روزانه جدا می‌کند. بر پایه همین اصل (که توسط لویی کان Louis Kahn نیز به کار می‌رفت)، او یک بخش خدماتی را نیز در مجاورت فضای پذیرایی قرار داده است و بین بخش‌های مورد استفاده مهمانان و صاحب خانه تمایز ایجاد کرده است. تمام ویلاهای جو پونتی بر اساس همین اصل طراحی شده‌اند. او معتقد است «هر گوش خانه را به متابه یک محله شهری می‌بیند»، اما من در ویلای نمازی موفق به درک این موضوع نشدم.

پونتی می‌گوید این خانه و حیاط آن را با مفهوم «شادی زندگی» خلق کرده است. پلان محوطه به خوبی نشان‌دهنده تافقی مناسب ساختمان و باغ است. خانه به‌گونه‌ای طراحی شده است که از هر فضای داخلی آن کنج زیبایی از باغ، قاب گرفته شده و نمایان است. من فکر می‌کنم او جزو به جزء مسائل محیطی این قطعه‌زمین را در نیاوران مطالعه کرده است و نهایت استفاده را از تمامی امکانات محلی برده است، برای مثال از جریان شمالی-جنوبی هوا، نور و به تناسب آن نیاز به سایه، استفاده کرده است. به‌یقین، نور در تهران با نور در شمال ایتالیا متفاوت است. بسیاری از طرح‌های اولیه این ویلانگر این هستند که او تا چه حد نسبت به تمامی این موارد محیط‌بی‌ستی دقت کرده است. از نظر جو پونتی ورودی یک ساختمان مهم‌ترین عنصر آن است؛ او می‌نویسد «ورودی، باید همیشه رمزآمیز باشد»، ولی در ویلای نمازی ورودی نمادی از حس برگردانگی و لایه‌هایی به نهایت خانه است: به محض ورود، کل اتاق نشیمن و در پشت آن زیباترین قسمت حیاط مشاهده می‌شود. ورود به فضایی استثنایی احساس می‌شود، ولی رمزآمیز بودن آن چندان حس نمی‌شود.

عناصر معماری ویلا که به نظر من مستحق توجه ویژه هستند عبارتند از:
- سقف ورودی سواره، طرحی است که پونتی در اکثر ویلاهایش به کار برده و همانند امضای اوست.

را تأسیس کرد و در سال ۱۹۶۰ شخصی ایرانی بنام شیخ نمازی^۱ با او تماس گرفت تا ویلایی را در تهران به او سفارش دهد. نمازی در مشورت با دوست خود محسن فروغی^۲ شتیده بود که اگر خواستار ویلایی خاص است باید جو پونتی را به کار گیرد. در آن زمان جو پونتی ساختمان‌های بنام در اروپا مانند برج پیرلی Pirelli در میلان و ویلاهایی مشهور در جنوب فرانسه، ایتالیا و ونزوئلا، هم‌چنین پروژه‌هایی در سنگاپور و هنگ کنگ طراحی گردد بود. پس از اتمام ویلای نمازی در تهران، جو پونتی چندین کلیسا در ایتالیا طراحی کرد که مشهورترین آنها کلیسای تارانتو Taranto در سال ۱۹۷۰ است. آخرین کار او که اولین اثرش در ایالات متحده محسوب می‌شود، موزه هنر مدرن کلرادو Colorado در دنور Denver است که طرح توسعه آن به تازگی توسط دنیل لیبسکیند Daniel Libeskind انجام شده است. جو پونتی در سال ۱۹۷۹ در میلان از دنیا رفت.

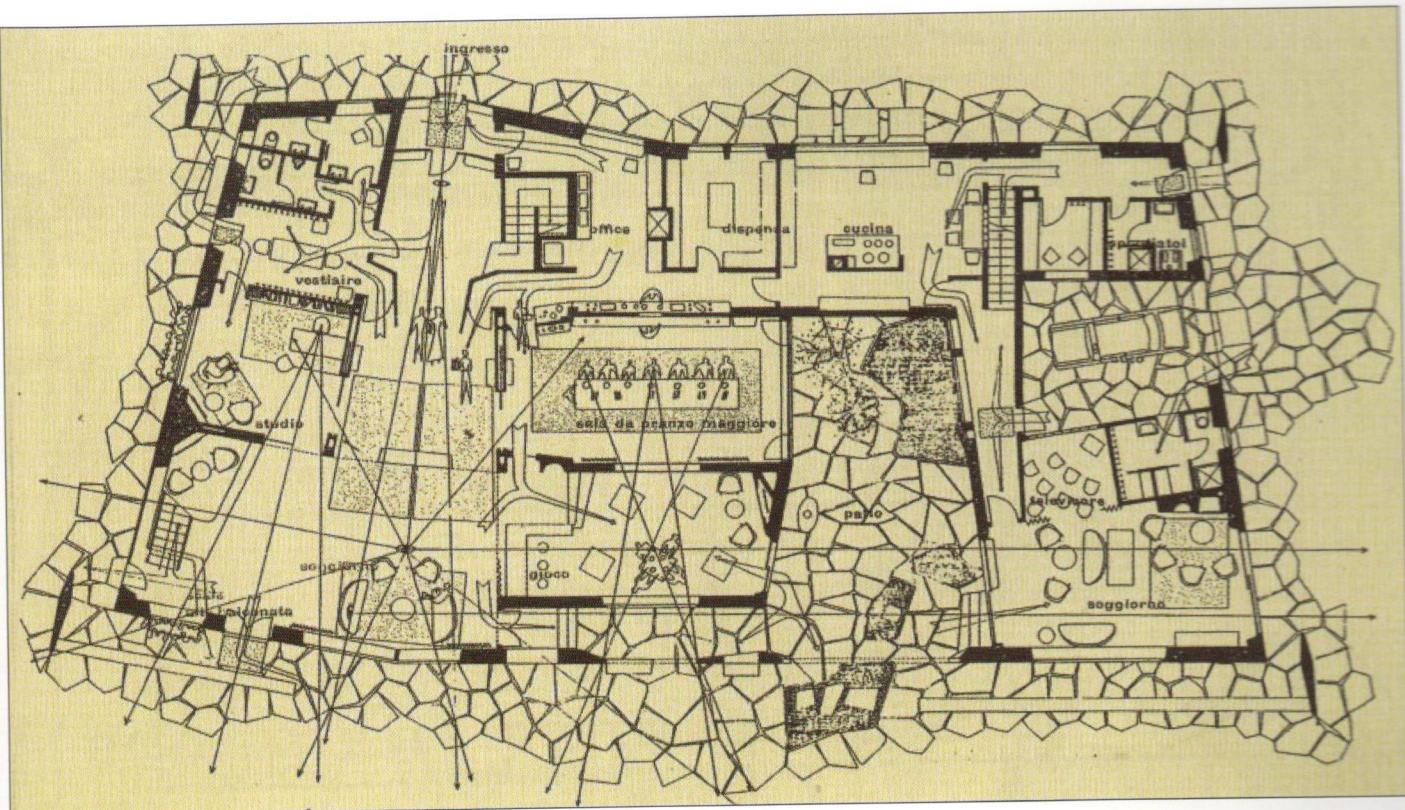
خشیختانه آثار معماری پس از درگذشت مؤلفان آنها ماندگارند. من کنجکاو بودم بدانم چگونه گذشت نیم قرن بر ویلای نمازی تأثیر گذاشته است، بنابراین تصمیم به بازدید از آن گرفتم. شاید معماری عمری دارد که نه با کیفیت مصالح ساختمانی آن، بلکه پیش‌تر با کیفیت‌های غیرمادی تعریف می‌شود. تمام اشخاصی که با این ساختمان سروکار داشتند، مشترکاً اعتقاد داشتند ساختمانی ویژه است و چه بسا همین توافق جمعی، ساختمان را حفظ کرده است. هر کسی می‌تواند تفاوت بین معماری اصیل و ساختمان‌سازی ساده را در آن احساس کند.

ویلای نمازی دیواری به طول ۷۰ متر در امتداد خیابان عمار دارد که مصالح آن از آجر سرامیکی نارنجی‌رنگ با بافت متخلخل است و نیز یک قسمت سنگی به عنوان سردر ورودی دارد که ستگ‌های آن به طرز فرورفتہ و برجسته چیده شده‌اند و سطحی سه بعدی به وجود آورده است. ارتفاع این دیوار در حدود دو متر است که اجازه می‌دهد بخشی از طبقه دوم و تمام بام ساختمان از خیابان قابل رویت باشد. این بام که برجسته‌ترین عنصر معماری ویلا است، مانند یک سقف معلق است. به نقل از نادر تهرانی^۳ که آشنایی کامل با آثار این معمار دارد، جو پونتی این نوع بام را در هر سه ویلای مشهورش به کار برده است. به‌نظر می‌رسد سقف بر فراز خانه شناور است. گویی هیچ تماส مشهودی بین خانه و سقف وجود ندارد و مانند یک سازه بسیار سبک با خطوط شکسته که در مجاورت خط بام ساختمان قرار گرفته دیده می‌شود. تهرانی اضافه می‌کند در ویلای ونزوئلا، حتی خانه نیز بر روی زمین قرار نگرفته و به‌نظر می‌رسد بر روی آن شناور است. ولی در ویلای نمازی دیوارهای به زمین می‌رسند و پایه از ارده‌های سنگی که این جا به صورت زیگزاگ اجرا شده‌اند، ارتباط موجی بین ساختمان و زمین پدید آورده است. میس فن در رو Mies Van der Rohe پلان آزاد و

داخل ویلای نمازی
Namazi Villa interiors

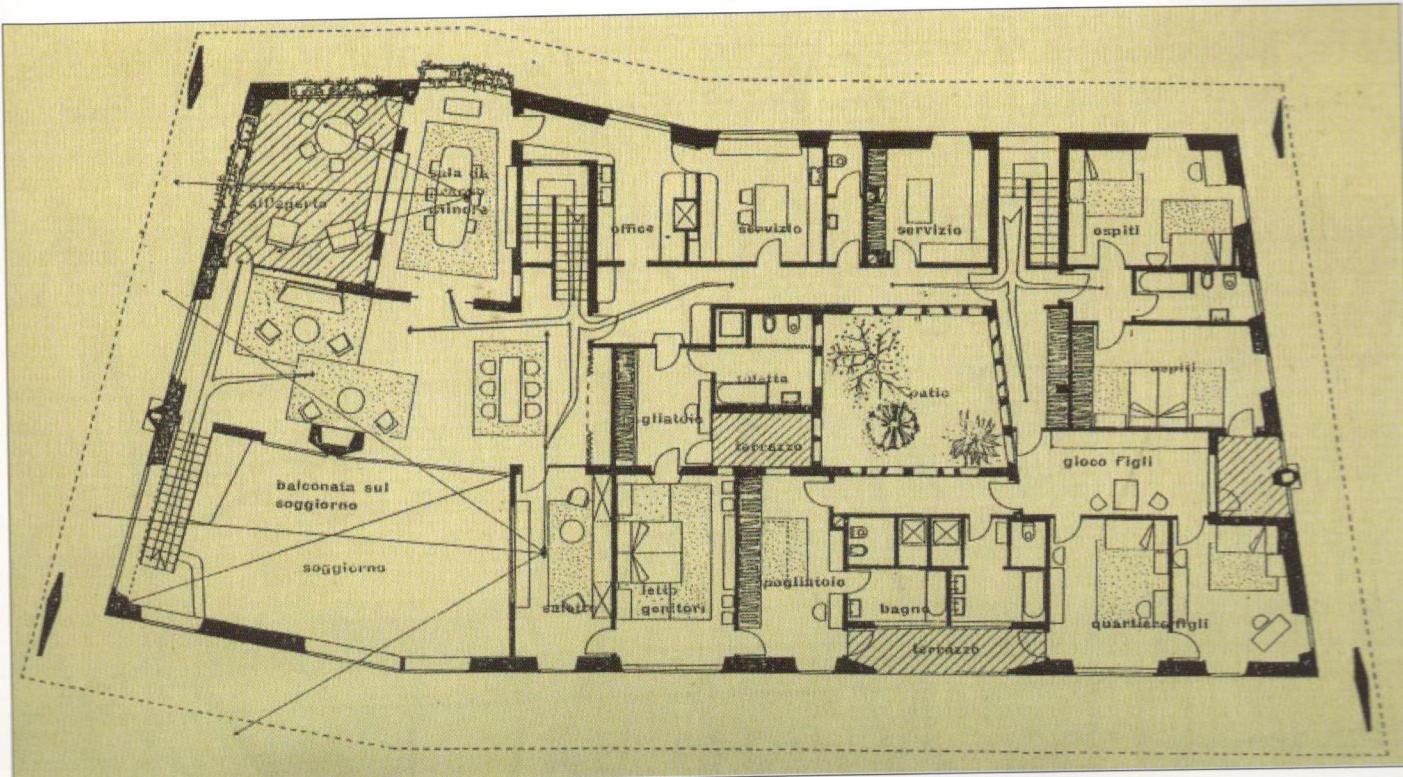

نقشه همکف ویلای نمازی
Ground floor plan of Namazi Villa

اثر مارسل بروئر Marcel Breuer بسیار کوییستی هستند و دیوارهای پاسیو با طرح‌های سرامیکی هنرمند معروف فاؤستو ملوتی Fausto Melotti تزیین شده که آثارش به شدت مدرن هستند.

- دیوارها، سقف‌ها و کف‌های بالکن‌ها با سرامیک‌هایی به شکل نیم تخم مرغی تزیین شده‌اند که بیشتر مانند سنگریزه‌هایی در سه رنگ سیاه، سفید و سرمه‌ای

- افق‌تشیمن، سقفی با ارتفاع دو برابر و پلکانی سبک دارد که بسیار مدرن است و حریله از سنگی با رنگ متفاوت ساخته شده است.
- پاسیو بزرگی که فضای سبز باغ را به داخل خانه کشانده است. پنجره سرویس‌های پهن‌اشتی و راهروها به این پاسیو باز می‌شوند؛ پنجره‌ها مانند کلیسا‌ی رنشان Whithey Museum اثر لوکربوزیه Le Corbusier یا موزه ویتنی Ronchamps

نقشه طبقه اول ویلای نمازی
First floor plan of Namazi Villa

به تظر می‌رسند.

- چهار ستونی که سقف معلق ساختمان را نگاه داشته‌اند شکل کوچک شده برج پیرلی در میلان هستند.

- تمام عناصر این خانه توسط جو پونتی طراحی شده‌اند؛ سه شومینه، مبلمان، پارچه پرده‌ها، دستگیره‌ها و همچنین مجسمه‌های حیاط و داخل استخر.

بنون شک این خانه توسط زبده‌ترین صنعتگران ایرانی وقت ساخته شده است؛ چرا که پس از گذشت بیش از ۵۰ سال، هم در سازه استوار آن و هم در جزیبات، شکوه گذشته‌اش کمالاً مشهود است. در دهه ۶۰ در ایران بیش تر معماران تحت تأثیر سبک بین‌المللی بودند و تقلید از معماران خارجی مانند ریچارد نوترا Richard Neutra در ویلاهای مسکونی در تهران بسیار باب بود. ولی ویلای نمازی یک استثنای است و به نظر من دو دهه پیش رو از

زمان خود بود و می‌تواند در زمرة ساختمان‌های پست‌مدرن جای گیرد.

ویلای نمازی بهخصوص از این جهت حائز اهمیت است که همراه ساختمانی در بغداد، تهها آثار جو پونتی در خاورمیانه هستند. در سال ۱۹۵۸ ملک فیصل پادشاه عراق از او خواست مطالعاتی بر روی برنامه‌ریزی شهری بغداد انجام دهد که در مرحله طرح باقی اراده‌اما جو پونتی در همان سال ساختمان عظیمی برای شورای برنامه‌ریزی و توسعه عراق طراحی و اجرا کرد که در سال ۲۰۰۳ در جنگ آسیب بسیار دید و اکنون توسط پونتی کو مرمت شده است. پونتی ویلای نمازی را با در نظر گرفتن خواسته‌های کاربران آن و به کارگیری عناصر ایرانی طراحی کرده است؛ شیشه‌رنگی یکی از این عناصر است که در خانه به کار برده شده؛ پونتی در کارهایش تحت تأثیر هندسه اسلامی و دیگر اصول معماری ایرانی بود. برای مثال می‌توان در طراحی میز شیشه‌ای با پایه‌های چوبی، یا ساختمان کاتدرال تارانتوی او که در آینمایی منعکس شده، رد این تأثیر را یافت.

من از تلاشی که برای حفظ این ساختمان با ارائه مستندات، هم به سفير وقت ایتالیا روبرتو توسکانو Roberto Toscano و هم دست‌اندرکاران میراث فرهنگی انجام دادم بسیار خشنودم؛ همچنین از این که موفق شدم مالک را متلاعده کنم از تخریب آن پرهیزید. اکنون این ساختمان با شماره ثبت ۲۰۱۵۴ در آبان ماه ۱۳۸۶ در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است.

فریار جواهربان: معمار از دانشگاه هاروارد، پژوهشگر معماری و منظر، داور مسابقه آفاخان ۲۰۱۰

طراحی‌های جو پونتی
Designs by Gio Ponti

